

ที่ผ่านมาในการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศนอกกรอบเพศวิถีแบบรักต่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น ยัฒนากร เกษม ทรัพย์ หอม ดี หรือหญิงรักหญิง มักจะมาจากสมมติฐานที่ว่าอัตลักษณ์ของความเป็นคนที่มีเพศวิถีแบบนอกกรอบ เป็นอัตลักษณ์ที่คงที่ ดายตัว ไม่เปลี่ยนแปลง หรืออย่างน้อยที่สุดก็เริ่มต้นที่การมองว่าเกย์,ยัฒนากร,ทรัพย์,หอม,ดี,อินเตอร์เซ็กส์ และหญิงรักหญิงเป็นอัตลักษณ์ทางเพศที่ดำรงอยู่ มีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของอัตลักษณ์ทางเพศเช่นนี้อยู่ในสังคม ที่วิเศษิต มุมมองความคิด ประสบการณ์ เพศวิถี หรือพัฒนาการในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศของพวกเขาจะแตกต่างกันไป จากผู้หญิง และผู้ชายที่มีเพศวิถีแบบรักต่างเพศทั่วไป ส่งผลให้เกิดการกีดกัน การเลือกปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ทั่วประเทศกลุ่มอัตลักษณ์นี้ แต่สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้แล้ว แม้เพศวิถีแบบรักสองเพศ หรืออัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงรักสองเพศ จะเป็นเพศวิถีและอัตลักษณ์ที่อยู่นอกกรอบเพศวิถีของสังคมกระแสหลักเช่นเดียวกับเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน และ อัตลักษณ์ของคนรักเพศเดียวกัน หากผู้วิจัยไม่อาจตั้งข้องานวิจัยเสมือนหนึ่งว่าอัตลักษณ์แบบรักสองเพศเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างชัดเจน และจับต้องได้ เหมือนกับอัตลักษณ์ทางเพศนอกกรอบอื่นๆ แม้จะตระหนักดีถึงปรากฏการณ์พฤติกรรมของผู้หญิงที่สามารถมีความสัมพันธ์กับผู้ชาย และผู้หญิงซึ่งมีให้กันอย่างมากมายก็ตาม ทั้งนี้เพราะในสังคมไทยแทบจะไม่เคยรู้จัก หรือตระหนักถึงการมีตัวตนของผู้หญิงที่มีอัตลักษณ์แบบ “ไบ” “ไบเซ็กชวล” หรือ “ผู้หญิงที่รักสองเพศ” มาก่อนเลย ทั้ง ๆ ที่มีผู้หญิงจำนวนมากในสังคมที่มีประสบการณ์ความสัมพันธ์กับผู้ชาย และผู้หญิง จุดเริ่มต้นของงานวิจัยชิ้นนี้ จึงเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจเรื่องราววิถีชีวิต ประสบการณ์ความสัมพันธ์ อารมณ์ความรู้สึกความปรารถนา และมุมมองที่มีต่อตนเองของผู้หญิงกลุ่มหนึ่งซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการมีความสัมพันธ์กับคู่ที่เป็นเพศเดียวกัน และต่างเพศ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องเพศวิถีแบบรักสองเพศ (bisexuality) แบบตะวันตก โดยไม่ใช้คำว่า “ผู้หญิงที่มีอัตลักษณ์แบบรักสองเพศ” หรือ “ผู้หญิงไบเซ็กชวล” มาเป็นตัวแทนคั้งแต่ต้น เพื่อดูว่าในบริบทสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมแบบสังคมไทย ที่ไม่ได้แบ่งอัตลักษณ์ทางเพศออกเป็น 2 ขั้วตรงข้ามแบบสังคมตะวันตกนั้น ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งมีมุมมองในเรื่องเพศวิถีของตนเอง หรือมีคำอธิบายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ หรือความเป็นตัวตนทางเพศของพวกเขาอย่างไร พวกเขาได้รับหรือวิเศษิตในเรื่องเพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศแบบตะวันตกมาใช้ในการมองเพศวิถีของตนเองในแบบเดียวกันกับสังคมตะวันตกหรือไม่ และที่สำคัญก็คือพวกเขารู้จัก และเข้าใจความหมายของคำว่า “ไบเซ็กชวล” มากน้อยแค่ไหน และได้รับเอาคำ ๆ นี้มาใช้ในการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองด้วยหรือไม่ และอย่างไร

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยมีสมมติฐานเพียงคำว่า มีผู้หญิงมากมายที่เคยมีประสบการณ์การมีความสัมพันธ์กับคู่ที่เป็นเพศเดียวกัน และต่างเพศ และมีผู้หญิงที่มีประสบการณ์ในลักษณะนี้อยู่ทั่วไปในทุกบริบทสังคม และวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับว่าในการทำงานวิจัยครั้งนี้จะสามารถเข้าถึงพวกเขาเหล่านั้นได้อย่างไรเท่านั้น การไม่กำหนดหัวข้อว่าจะต้องหาบุคคลที่นิยามตัวเองว่าเป็น “ผู้หญิงที่รักสองเพศ” โดยตรง (ซึ่งมีน้อยมาก) เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้หญิงจำนวนมาก ซึ่งมาจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม การศึกษา อาชีพ ราย และสถานภาพสมรสที่มีความหลากหลายกว่าการมองหาเฉพาะผู้ให้

ข้อมูลซึ่งนิยามตัวเองว่าเป็น“ผู้หญิงสองเพศ”อย่างชัดเจน สำหรับผู้ให้ข้อมูลบางคนที่พูดคุยเรื่องราวที่พวกเขาไม่มีโอกาสได้พูดคุยกับใครมาก่อน เปรียบเสมือนการได้ระบายความรู้สึกที่เก็บไว้ในใจ ความรู้สึกเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องราวความอึดอัดใจจากการมีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง ในความมีเพศวิถีแบบรักสองเพศแต่อย่างใด แต่เป็นความสงสัย ความอึดอัดใจในเรื่องเพศ และเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง บางครั้งความอึดอัดใจนั้นก็อาจจะมาจากสิ่งที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกต หรือตั้งคำถามกับพวกเขาในสิ่งที่พวกเขาไม่เคยตั้งคำถามด้วย สำหรับผู้วิจัยการพูดคุยเหล่านี้ไม่น่าจะมีมิตรภาพ และจุดเริ่มต้นของความผูกพัน ที่สำคัญยิ่งกว่าข้อมูลที่ได้รับ เรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลทุก ๆ คนล้วนแล้วแต่มีความน่าสนใจ และมีประเด็นในเรื่องเพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศให้คิดต่อ และถามต่ออีกมากมาย จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลได้ทั้งหมดตามที่ได้ไปพูดคุยมา ทุก ๆ บรรทัดของการบรรยายเรื่องราวของเพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสประสบการณ์ชีวิต บางครั้งผู้วิจัยก็มั่นใจว่าน่าจะออกนอกประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพยายามค้นหาความหมาย การอธิบายความเป็นตัวตนทางเพศตามใจทวิจิตที่ตั้งไว้หรือเปล่า แต่ผู้วิจัยก็เชื่อว่าคงจะเป็นไปไม่ได้เลยที่เราจะทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมองข้ามความเป็นตัวตนในด้านอื่นๆของพวกเขา รวมทั้ง อัตลักษณ์ทางเพศและทางสังคมของบุคคลที่เป็นคู่ของพวกเขาด้วย เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติ มุมมอง อารมณ์ความรู้สึก และส่งผลต่อการนิยามความเป็นตัวตนทางเพศของคนเราไม่ทางใดก็ทางหนึ่งไม่น้อย

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ภูมิสำเนา การศึกษา และอาชีพ

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดของผู้วิจัยประกอบด้วย ผู้หญิงอายุ 17-37 ปี จำนวน 6 คน แบ่งเป็น

- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคเหนือ 2 คน (หวาน อายุ 17 และหนึ่ง อายุ 35 ปี)
- ☐ ผู้หญิงชนเผ่ากะเหรี่ยง 1 คน (ปี อายุ 19 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 คน (ดัน อายุ 25 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ในกรุงเทพ 1 คน (เมย์ อายุ 37 ปี) และ
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคใต้ 1 คน (เบิร์ด อายุ 27 ปี)

สำหรับคู่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 3 คน อายุระหว่าง 20-33 ปี ประกอบด้วย

- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคใต้ 1 คน (ปีว อายุ 20 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ในกรุงเทพ 1 คน (กุ้ง อายุ 26 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 คน (น้ำ อายุ 33 ปี)

อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ในภูมิสำเนาของตนเอง หลายคนย้ายมาทำงาน และใช้ชีวิตอยู่ในจังหวัดอื่นหลาย ๆ ปี เช่น ตัน และเมย์ บางคนเพิ่งย้ายถิ่นฐานด้วยเงื่อนไขในเรื่องการเรียน หรือหน้าที่การงาน เช่น ปี และหนึ่ง ผู้หญิงที่ใช้ชีวิตอยู่แต่ในภูมิสำเนาเดิมตลอดมีเพียง หวาน และเบิร์ต

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 6 คน และคู่อีก 3 คน มีระดับการศึกษาตั้งแต่ ม.3-ปริญญาโท (มี 1 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาเอก) ประกอบอาชีพ นักเรียน นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย นักกิจกรรมอิสระ (เอ็นจีโอ) พนักงานบริการเกษตรกร (กสิคยาง) และทำงานอาสาสมัครที่โรงพยาบาล

ในส่วนของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม 6 คน ประกอบด้วยผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 32-49 ปี แบ่งเป็น

- ☐ ผู้ที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคเหนือ 1 คน (หนึ่ง อายุ 35 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 คน (ปลา อายุ 32 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ในกรุงเทพ 1 คน (เมย์ อายุ 37 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคตะวันออก 2 คน (แมว อายุ 40 ปี และด็ก อายุ 49 ปี)
- ☐ ผู้หญิงที่มีภูมิสำเนาอยู่ทางภาคใต้ 1 คน (อ้อ อายุ 39 ปี)

ในจำนวนนี้มี 2 คน (คือ หนึ่ง และเมย์) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทุกคน ไม่มีใครเลยที่ปัจจุบันใช้ชีวิตอยู่ในภูมิสำเนาเดิม

บุคลิกภาพ และสถานภาพการมีคู่

ในจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 6 คน เกือบทุกคนโสดยาว ยกเว้นตัน ที่ไว้ผมเปีย และเมย์ที่ซอยผมสั้น แต่ตันก็ยังไม่มีบุคลิกดูเป็นผู้หญิง (แต่งหน้า ทาปาก ทาเล็บ ใส่กางเกงขาสั้น เสื้อกล้าม) เช่นเดียวกับอีก 4 คนที่เหลือ หวาน กับหนึ่ง ชอบสวมกระโปรง มีเพียงเมย์ที่แต่งตัวคล้ายกับผู้ชาย (สวมเสื้อยืด หรือไม่ก็เสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 คน คือ ตัน เบิร์ต และหนึ่ง มีคู่ และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคู่ ส่วนหวานมีโอกาสได้เจอกับคู่ที่เป็นทอม ช่วงสุดสัปดาห์ มีเพียง 2 คนที่สถานภาพความสัมพันธ์กับคู่ไม่ชัดเจน คือ ปี และเมย์ โดยปีความสัมพันธ์กับรุ่นพี่ผู้ชาย แต่ไม่ยืนยันว่าเป็นแฟน และมีความใกล้ชิดกับเพื่อนผู้หญิงที่อยู่ด้วย ส่วนเมย์บอกเลิกกับสามี แต่ยังคงใช้ชีวิตร่วมกันเพื่อเลี้ยงลูก ขณะที่มีความสัมพันธ์ห่าง ๆ กับแฟนผู้หญิง ซึ่งไม่ชัดเจนว่าเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะใด สำหรับอีก 4 คนที่เหลือ มีแฟนเป็นทอมวัยเดียวกัน 1 คน (หวาน) และมีแฟนเป็นผู้หญิงอายุน้อยกว่าเกือบสิบปี ที่รักได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง 1 คน (หนึ่ง) ขณะที่อีก 2 คนมีแฟนเป็นผู้หญิงที่มีบุคลิก

เป็นผู้ชาย (ต้น และ เบิร์ด) แต่น้ำฝนของต้นไว้ผมยาว แต่งหน้า แต่งตัวเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะเวลาทำงานตอนกลางคืน นอกจากนั้น 3 คนในจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 6 คน มีลูกที่เกิดจากอดีตสามี ได้แก่ ต้น หนึ่ง และเมย์

ส่วนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม 6 คน ถ้าไม่นับหนึ่ง กับเมย์ 4 คนที่เหลือมีบุคลิกภายนอกที่ดูเป็นผู้หญิง อ้อ ไว้ผมยาว รวบผม ส่วนแมวไว้ผมยาว ปлойผม ส่วน ปลา และตึก คนไว้ผมสั้นระคอ แต่ด้วยท่าทาง เสื้อผ้าที่แต่ละคนสวมใส่ จะดูบุคลิกออกเป็นผู้หญิง 2 คนมีสถานภาพโสด (อ้อ และแมว) 2 คนมีคู่เป็น ผู้หญิงที่นิยามตัวเองว่ารักได้ทุกเพศ 1 คน (ปลา) และทอม 1 คน (ตึก)

ความปรารถนา คุณสมบัติของคนที่ชอบ

จากการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาทั้งหมดพบว่า ความเอาใจใส่ดูแล เทคแคร์ (take care –หลายคนมักใช้คำนี้) และการปกป้องคุ้มครอง ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอันดับ แรก ๆ ที่ผู้หญิงที่มีเพศวิถีแบบรักสองเพศบางคนมองหาในคนที่จะเป็นคู่ คุณสมบัติในการดูแลเอาใจใส่นี้ มักถูกเชื่อมโยงกับคุณลักษณะของความเป็นชาย (masculinity) ซึ่งผู้หญิงหลายคนมองว่ามีอยู่ในบุคคลที่มีอัตลักษณ์เป็น “ผู้ชาย” และเป็น “ทอม” ส่งผลให้การมีเพศวิถีแบบรักสองเพศของพวกเขาส่งผลถึงการมีคู่ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ (gender identity) เป็น “ผู้ชาย” หรือ “ทอม” เท่านั้น รวมถึงการแบ่งบทบาททางเพศที่พวกเขาส่งผลให้มีบทบาทเป็นฝ่ายถูกระงับ หรือฝ่ายรับ (passive) มากกว่าจะเป็นฝ่ายกระทำ หรือฝ่ายรุก (active) ด้วย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีแนวคิดเช่นนี้ จะเป็น ผู้ให้ข้อมูลหลักที่อายุน้อย และ/หรือมีระดับการศึกษาไม่สูงมาก มีภูมิสำเนาอยู่ในเขตชนบท และไม่ได้มีโอกาสดำเนินการร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องเพศวิถี เพศภาวะ มากนัก เช่น หวาน ต้น และ เบิร์ด ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นนักกิจกรรมที่เคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิต่าง ๆ มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้เข้ามาทำกิจกรรม และเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นเรื่องเพศวิถี เพศภาวะ กลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ (gender identity) ในฐานะคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นคู่แต่อย่างใด หากคุณสมบัติของผู้ที่พวกเขาพึงพอใจ จะเป็นเรื่องลักษณะนิสัยมากกว่า เช่น ความเป็นคนจริงใจ ตรงไปตรงมา ใจดี (หนึ่ง) สมถะ เรียบง่าย มั่นคงต่อความรู้สึกของตัวเอง (เมย์) นุ่มนวล (ปลา) หลายคนพูดชัดเจนว่าการมีแฟนไม่จำเป็นต้องมีเพศสัมพันธ์กันก็ได้ สิ่งที่สำคัญกว่าเรื่องเซ็กส์ หรือการมีความต้องการทางเพศ คือ เรื่องของจิตใจ และความผูกพันทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (ปลา อ้อ แมว)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ร่วมกับเอชไอวี อย่าง หวาน และเบิร์ด นอกจากพวกเขาจะให้ความสำคัญ กับคุณสมบัติของคู่ในการเป็นคู่ดูแล เทคแคร์ มาเป็นอันดับแรกแล้ว การคำนึงถึงเรื่องความเสี่ยงในการถ่ายทอด และรับเชื้อเอชไอวีระหว่าง คู่ ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เธอเลือกมีคู่เป็น “ทอม” หรือมีเพศสัมพันธ์กับ “ทอม” แทนที่จะมีคู่เป็น “ผู้ชาย” อีกด้วย แม้ว่าทั้งผู้ชาย และทอม ต่างก็มีคุณลักษณะของความเป็นชายในแง่ของการดูแล ปกป้องเอชไอวีเหมือน ๆ กัน เนื่องจากมองว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงมีความเสี่ยงในการถ่ายทอดและรับเชื้อเอชไอวีน้อยกว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

อัตลักษณ์แบบรักเพศเดียวกัน และอัตลักษณ์แบบรักสองเพศ

ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมีมุมมองต่อเรื่องการรักเพศเดียวกันของผู้หญิงว่าเป็นเรื่องที่ปกติธรรมดา มาก โดยเฉพาะในสังคมโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนหญิงล้วน หรือโรงเรียนสหศึกษา แม้แต่ “เมย์” ที่เพิ่งมารู้จักความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงสมัยที่เรียนจบปริญญาตรี และทำงานแล้ว โดยอัตลักษณ์ของผู้หญิงรักเพศเดียวกันส่วนใหญ่ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักรู้จักก็คือ “ทอม” โดย หวาน และ กุ้ง (แฟนของหนึ่ง) รู้จักคำว่า “ทอม” ตอนเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วน ดัน เบิร์ด ปี หนึ่ง รู้จักตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้น จากการเห็นเพื่อน คนใกล้ชิดมีบุคลิกเป็นทอม และ/ หรือมีความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้หญิงด้วยกันในเชิงสาวว่ มีเพียง ปี คนเดียวที่บอกว่า รู้จักคำว่า ทอม พร้อมกับคำว่า ดี เกษย เกย์ ตอนทีครูสอน ส่วนเมย์ มารู้จักความเป็นทอม เป็นดีตอนเรียนจบปริญญาตรี ทำงานแล้ว จากสื่อ แต่ก่อนหน้านั้นสมัยเรียนปริญญาตรี เมย์ก็เคยมีเพื่อนผู้หญิงมาแสดงชอบ แต่ไม่คิดว่าตนเองจะชอบผู้หญิง

เมื่อถามถึงคำเรียกท้องถิ่นที่ใช้นิยามอัตลักษณ์ของผู้ที่มีบุคลิกลักษณะไม่เป็นไปตามเพศกำเนิด ทุกคนจะรู้จักคำว่า เกษย และมองเห็นเกษยมากกว่า “ปี” (ในกรณีของบริบททางสังคมวัฒนธรรมภาคเหนือ) หรือผู้หญิงที่ไม่มีลักษณะการแสดงออกเป็นแบบผู้ชาย จากการคุยกับ หวาน และหนึ่ง ซึ่งเกิด และเติบโตในบริบทสังคมวัฒนธรรมความเป็นคนเหนือ ทั้งสองคนดูจะไม่ได้นึกถึงคำว่า “ปี” เลย เมื่อถามถึงบุคคลที่มีบุคลิกภาพไม่เป็นชาย ไม่เป็นหญิง จนกระทั่งผู้วิจัย ถามว่าเคยได้ยินคำนี้ หรือไม่ ทั้งคู่สับสนขึ้นมาได้ ซึ่งหนึ่งอธิบายว่า อาจจะเป็นเพราะคำว่า “ปี” เป็นคำในภาษาท้องถิ่น หรือภาษาชาวบ้าน และเป็นคำเก่า โบราณ คนซึ่งจะใช้คำนี้ ส่วนมากจะเป็นคนรุ่นพ่อแม่ หรือแก่กว่านั้น ที่มีมักจะเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ได้พูดภาษากลาง เพราะในบริบทของสังคมวัฒนธรรมล้านนาที่มีความเป็นเมือง หรือความเป็นสมัยใหม่ อย่างในสังคมโรงเรียนในเมือง ซึ่งเด็กจะพูดทั้งภาษาไทยกลาง และภาษาเหนือควบคู่กันไป จะใช้คำว่า “ทอม” มากกว่าคำว่า “ปี” เพราะคำว่า “ปี” มีน้อยในเชิงถูกเหยียดหยามนิด ๆ

ผู้ให้ข้อมูลบางคน เช่น หนึ่ง เมย์ และอ้อ เคยมีความรู้สึกใกล้ชิดกับเพื่อนผู้หญิงที่สนิทมาก และมีอารมณ์ห่วงเพื่อนทีไปให้ความสำคัญกับคนอื่นมากกว่าตัวเองโดยไม่รู้ว่า เป็นอารมณ์ความรู้สึกของการชอบผู้หญิง เมย์ และดัน เคยมีประสบการณ์ที่มี ผู้หญิง และทอมมาชอบ (ในกรณีของดัน มีทอมมาขอขึ้นห้องด้วยโดยที่ดันไม่รู้ว่าเป็นทอม) แต่รู้สึกไม่ดี (เมย์) หรือ กลัว (ดัน) และมีปฏิเสธที่จะมีความสัมพันธ์กับคนที่มาชอบ หรือจะมาเป็นเพศสัมพันธ์ด้วย ส่วนเบิร์ดที่ไม่เคยมีเพื่อน หรือมีแฟนเป็นทอม หรือผู้หญิงมาก่อน ก็ชอบมองทอมมาตลอด แม้ว่าตนเองจะไม่ได้รับรู้สักชอบทอมในเชิงสาวว่ หรืออยากได้มาเป็นแฟนแบบที่รู้สึกกับผู้ชาย

สำหรับคำว่า “เสือใบ” และ “ใบ” ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้ง ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาด้วย จะรู้จัก หรือเคยได้ยินคำว่า “เสือใบ” มาตั้งแต่สมัยเด็ก จากสื่อ ขณะที่คำว่า “ใบ” เป็นคำที่หลายคนเพิ่งมาได้ยินภายหลัง หรือเมื่อไม่นานมานี้ โดยคำว่า “เสือใบ” เป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบ หรือเป็นคำว่า โดยมากจะใช้กับ ผู้ชายที่เจ้าชู้ (ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาทุกคน) โดยในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ดูเหมือนจะไม่ได้นึกถึง หรือเข้าใจความหมายของคำ ๆ นี้มากนัก บางคนคิดว่า “เสือใบ” หมายถึงผู้ชายที่เฝ้าผู้หญิง (เบิร์ด) ขณะที่บางคนคิดว่า คำ ๆ นี้เป็นคำที่ใช้กับ ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ได้กับทั้งผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น ไม่ใช้กับผู้ชายที่มีพฤติกรรมแบบเดียวกัน (ปีว) แต่ในกลุ่มของผู้เข้าร่วมการสนทนาส่วนใหญ่มองว่า คำว่า “เสือใบ” เป็นคำที่มีความหมายในทางลบ และใช้ว่าคนที่มีพฤติกรรมเจ้าชู้ แต่ก็มีบางคนที่ไม่ได้รับรู้คำว่า “เสือใบ” จะเป็นคำที่มีน้อยในทางลบมากแต่อย่างใด (หนึ่ง และ ปลา) แต่เมื่อถามว่าคำ ๆ นี้ใช้กับผู้หญิงด้วยหรือไม่ ทุกคนบอกว่าใช้ และแสดงความ

คิดเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การใช้คำว่า “เสือใบ” กับผู้หญิงที่รักได้ทั้งสองเพศ มีน้อยในเชิงประณาม หยาบเหยียด และกดขี่ผู้หญิงกว่า เวลาที่คำ ๆ นี้ถูกนำมาใช้กับผู้ชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมใช้มาตรฐานที่แตกต่างกันในการควบคุมเรื่องเพศของผู้หญิง และผู้ชาย โดยผู้ชายมีอิสระ และสามารถแสดงออกในเรื่องความต้องการ และตัวตนทางเพศ ได้มากกว่าผู้หญิง

ในกรณีของคำว่า “ใบ” ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เพิ่งจะมารู้จักคำ ๆ นี้ภายหลัง หากเทียบกับคำว่า “หอม” และคำว่า “เสือใบ” ที่รู้จักมานานแล้วก่อนหน้านี้ โดย หวาน กับ อ้อ รู้จักคำ ๆ นี้จากเพื่อนที่เรียนด้วยกันบอก (อ้อ รู้จักตอนสมัยเรียนปริญญาตรีที่มีเพื่อนเป็น “ใบ” ส่วนหวานรู้จักจากเพื่อนในห้องเรียนที่เห็นหวานมีแฟนเป็นหอมบ้าง เป็นผู้ชายบ้าง) หนึ่ง กับ เมย์ เพิ่งรู้จักคำ ๆ นี้ ในวัยทำงาน เมื่อไม่นานมานี้ หลังจากที่ตั้งคู่ ผ่านประสบการณ์การแต่งงาน แล้วมามีแฟนเป็นผู้หญิงในภายหลัง (หนึ่งรู้จักคำนี้ จากการพยายามค้นหา ข้อมูลที่จะมาอธิบายความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ส่วนเมย์ รู้จักคำนี้ เมื่อเข้ามาทำงานในแวดวงเอ็นจีโอที่ทำงานในประเด็นเอดส์) ตี๋ รู้จักคำ ๆ นี้ ตอนที่ทว่าวิทยานิพนธ์ปริญญาโทเกี่ยวกับเรื่องเพศวิถี ส่วน บี รู้จักคำ ๆ นี้จากการเข้าค่ายเรื่องเยาวชนกับการเรียนรู้ ทำความรู้จักตัวเองในเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และสุขภาพ ที่ปลาเป็นคณัด ชณะเวิร์ด และต้น ไม่รู้จักคำว่า “ใบ” ไม่รู้ว่าหมายถึงอะไร ที่น่าสังเกตก็คือ ในกลุ่มที่จะรู้จักและเข้าใจความหมายของคำว่า “ใบ” มากที่สุด ก็คือกลุ่มนักกิจกรรมอิสระที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนา ซึ่งไม่เพียงแสดงความคิดเห็นต่อคำว่า “ใบ” ว่าเป็นคำที่ฟังดูมีความหมายดีคำว่า “เสือใบ” (เพราะไม่ได้มีน้อยในเชิงลบเท่ากับคำว่า “เสือใบ”) เท่านั้น แต่ยังตั้งคำถามกับความหมายของคำว่า “ใบ” และบอกถึงเหตุผลในการเลือก หรือไม่เลือกที่จะใช้คำว่า “ใบ” ในการนิยามตัวเองอีกด้วย โดย 3 ใน 6 คน (ปลา, เมว และตี๋) ไม่ใช้คำว่า “ใบ” ในการนิยามความเป็นตัวเอง แต่จะอธิบายตัวเองว่า รักได้หมดทุกเพศ เพราะมองว่า ตนเองสามารถรักและมีความสัมพันธ์กับคนที่มี อัตลักษณ์ทางเพศมากกว่า ผู้ชาย และผู้หญิง ขณะที่อีก 3 คน (หนึ่ง, เมย์ และอ้อ) รู้สึกว่า สามารถนิยามตนเองด้วยคำว่า “ใบ” ได้ เพื่อสื่อสารให้คนอื่นได้เข้าใจในความเป็นตัวตน แต่คำว่า “ใบ” สำหรับพวกเขาก็ไม่ได้หมายถึงแค่ ผู้หญิงที่ชอบได้แค่ผู้ชาย และผู้หญิงเท่านั้น แต่หมายถึงชอบได้ทุกเพศด้วย โดยเฉพาะเมย์ เธอเลือกที่จะนิยามตัวเองด้วยคำว่า “ใบ” ในเวลาที่ต้องการจะสื่อสารกับเพื่อน ๆ นักกิจกรรมที่ทำงานเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิของหญิงรักหญิง ชายรักชาย และกะเทย เพื่อให้พวกเขาตระหนักถึงความมีตัวตน และมองเห็นถึงปัญหาที่ผู้หญิงที่มีเพศวิถีแบบรักสองเพศเผชิญ แต่ในบริบทอื่น ๆ แล้ว เธอกล่าวว่า เธอไม่ต้องการจะนิยามตัวเองด้วยอัตลักษณ์ทางเพศแบบใดทั้งสิ้น เพราะทุก ๆ อัตลักษณ์ ล้วนแต่เป็นกรอบที่จำกัดความหลากหลายของความเป็นมนุษย์ให้คับแคบลง

เพศภาวะ เพศวิถี และการนิยามตัวตน : เพศวิถี และ/หรืออัตลักษณ์

ในการวิเคราะห์เรื่อง เพศภาวะ เพศวิถี และการนิยามตัวตนนี้ จะเน้นที่กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นหลัก เนื่องจาก การพูดคุยในกลุ่มสนทนามีเวลาที่จำกัด และข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลในแง่ของแลกเปลี่ยนมุมมองที่ขณะเชิงความคิด มากกว่าจะจะได้แบ่งปันเรื่องราวความเป็นมา ความคิด และประสบการณ์ในชีวิตเหมือนกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ทั้งนี้ 2 ใน 6 คนของผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาก็อยู่ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งให้ข้อมูลเชิงลึก)

ตารางที่ 4

การนิยามอัตลักษณ์ของตัวเอง : ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ	อายุ	คำ/ภาษาที่ใช้	มุมมอง/เหตุผล
หวาน	17	ดี ผู้หญิง โบซ์	หวานนิยามตัวเองว่าเป็นดี เมื่ออยู่กับหอม ก็เป็นดี และเป็นผู้หญิงธรรมดา เมื่ออยู่กับผู้ชาย แต่คนส่วนใหญ่จะมองหวานว่าเป็นดี และก็มีเพื่อนบอกว่าหวานเป็น โบ เพราะชอบได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง หวานไม่ค่อยเข้าใจคำว่าโบมากนัก ไม่รู้ว่ามันมาจากอะไร แต่รู้ว่าแปลว่าได้ทั้งสอง
บี	19	โบไอ้ผู้หญิงคนหนึ่งรักได้ทุกเพศ	ก่อนหน้านี้จะได้มาเรียนรู้เรื่องเพศจากค่ายเยาวชน บีเคยนิยามตัวเองว่าเป็นผู้หญิงที่รักได้ทุกเพศ แต่ภายหลังจากที่ได้มาเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศมากขึ้นจากค่ายเยาวชนก็เปลี่ยนมานิยามตัวเองว่าเป็น “โบ”
ตัน	25	เลสเบี้ยน	ตันใช้คำว่า “เลสเบี้ยน” ในความหมายที่ว่านอนกับผู้หญิงก็ได้ นอนกับผู้ชายก็ได้ ตันมองว่า (น้ำ) แฟนตัวเองเป็นแบบนี้เหมือนกัน (เพราะแฟนยังนอนกับผู้ชายได้อยู่) แต่แฟนของตัน (น้ำ) บอกว่าเขาเป็นทอม อย่างไรก็ตามคำว่า “เลสเบี้ยน” สำหรับตันคือตันนอนกับทอมได้เท่านั้น ถ้าเป็นผู้หญิงแล้วให้ตัวเองเป็นทอม ก็ทำไม่ได้
เบิร์ด	27	ผู้หญิง	เบิร์ดไม่รู้จักคำว่า “ดี” และคำว่า “โบ” เคยได้ยินคำว่า “เสื่อโบ” แต่ไม่รู้ว่าแต่ละคำมีความหมายว่าอย่างไร เบิร์ดไม่ได้ชอบผู้หญิงที่เป็นผู้หญิงในเชิงชู้สาว เพราะมองว่า “ ก็ถ้าเป็นผู้หญิงมันก็เป็นเพื่อนซี้มากกว่า ”
หนึ่ง	35	โบ	นิยามตัวเองว่าเป็น “โบ” ไม่ใช่ “เลสเบี้ยน” ที่ชอบแต่ผู้หญิง เพราะเราเข้าใจความพึงพอใจ เวลาที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย เข้าใจวิธีการชอบผู้ชาย ไม่ได้รังเกียจผู้ชาย
เมย์	37	ไม่นิยาม / โบ	เมย์ไม่ต้องการนิยามตัวเองด้วยคำว่าอะไรเลย แม้แต่คำว่าผู้หญิงเพราะการแบ่งเป็นผู้หญิง ผู้ชาย ทำให้เมย์รู้สึกเหมือนถูกใส่กรอบทันที เมย์คิดว่าตัวเองเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งในความเป็นมนุษย์มันประกอบไปด้วยความหลากหลาย

ตารางที่ 5

การนิยามอัตลักษณ์ของตัวเอง : คู่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ	อายุ	คำ/ภาษาที่ใช้	มุมมอง/เหตุผล
ปิว	20	อยากให้คนมองเป็นผู้ชาย	ไม่ชอบให้ใครมาเรียกว่าทอม แต่อยากให้มองว่าเป็นผู้ชายมากกว่า ไม่มองว่าแฟนเป็นดี๊ แต่มองว่าเป็นผู้หญิงธรรมดาทั่วไป
ก๊ิง	26	ผู้หญิงธรรมดาทั่วไป	ที่สามารถรักได้ทั้งผู้หญิง และผู้ชายไม่ได้อยากแต่งตัวเป็นทอม ไม่ได้ชอบผู้หญิง แบบที่ เลสเบี้ยนรักกับผู้หญิง ไม่ได้ปฏิเสธผู้ชาย
น้ำ	33	อยากเป็นผู้ชาย	ไม่สนใจว่าใครจะคิดอย่างไร รู้แต่ว่าชอบผู้หญิง และ อยากจะเป็นผู้ชาย

ตารางที่ 6

การนิยามอัตลักษณ์ของตัวเอง : ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มสนทนา

ชื่อ	อายุ	คำ/ภาษาที่ใช้	มุมมอง และเหตุผล
ปลา	32	รักได้ทุกเพศ	ไม่ได้รักเพศเดียวกันเท่านั้น ไม่ได้รักต่างเพศเท่านั้น รักได้ ทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศ แปลว่าแฟนเราเป็นอะไรก็ได้ หมดเลย เหมือนเราก็ได้ ไม่เหมือนเราก็ได้
หนึ่ง	35	ไบ	ไบ ก็เป็นแค่คำเรียก ที่จะสื่อสารออกไปให้คนอื่นได้เข้าใจ แต่จริง ๆ แล้ว sexuality มันหลากหลายกว่านั้น
เมย์	37	ไบ / ไม่นิยาม	ถ้านิยามตัวเองว่าเป็น ไบ เวลาที่เราต้องการพื้นที่ในการ มีตัวตน แต่ชีวิตไม่จำเป็นต้องผูกติดกับความเป็น "ไบ" ไปตลอด
อ้อ	39	ไบ / รักได้ทุกเพศ	สำหรับตัวเอง เรียก ไบเซ็กชวล ก็ได้ แต่ไม่ใช่แค่ที่เขา จำกัดการอธิบายให้เรา ว่าเราชอบแค่ผู้หญิงผู้ชายแค่นั้น ถ้าไบเขาแบ่งเป็น 2 ว่าต้องชอบผู้หญิง หรือชอบผู้ชายแค่นี้ มันก็ไม่ใช่ เพราะ คนที่เรารู้สึกนะ ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย ไม่ใช่ทุกคนที่เราจะรู้สึกกับเขาอย่างนั้น
แมว	40	รักได้ทุกเพศ	ไม่เห็นด้วยกับคำว่าไบ มันควรจะมีมากกว่าแค่สอง เพราะ ตัวเองไม่ได้รักได้แค่เพศชายกับเพศหญิง แต่ก็ตอบไม่ได้ ว่าควรจะใช้คำว่าอะไร

คึก	49	รักได้ทุกเพศ	ตัวเองก็สามารถเปลี่ยนไหลไปมาได้ ระหว่างเส้นที่แบ่งเป็น รักผู้หญิงข้างหนึ่ง รักผู้ชายอีกข้างหนึ่ง มันแล้วแต่ช่วง จังหวะชีวิต เราจะสามารถที่จะรักใคร เพศใดก็ได้ ถ้าเกิดว่าเราได้มีโอกาสที่จะรู้จักเขา ทำความรู้จัก
-----	----	--------------	--

หากดูจากประสบการณ์การมีคู่ และวิถีทางเพศที่ผ่านมา อาจแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 6 คนออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกันคือ

1.กลุ่มที่ยังไม่เคยแต่งงาน หรือผ่านการใช้ชีวิตคู่กับผู้ชาย แต่มีแฟนเป็นผู้ชาย และหอม ทั้งที่สลับช่วงกัน และเป็นแฟนพร้อมกันกับทั้งสองเพศในเวลาเดียวกัน ได้แก่ หวาน และ ปิ

2.กลุ่มที่เคยแต่งงาน หรือผ่านการใช้ชีวิตคู่กับผู้ชายมา ก่อนจะมีแฟนเป็นผู้หญิง มีจำนวน 4 คน คือ ดัน , เบิร์ด , หนึ่ง และ เมย์ (ในจำนวนนี้มีเบิร์ดคนเดียวที่ไม่มีลูก นอกนั้นทั้ง 3 คนมีลูก แต่ไม่ได้คุยด้วยกันตลอดเวลา)

ในกลุ่มแรกซึ่งเป็นเยาวชนที่อายุไม่มาก ทั้งคู่รู้จักคำว่า “ไบ” (หวานออกเสียงว่า “ไบซ์”) จากการให้ความหมายโดยคนอื่น และรับมาใช้ในการนิยามตัวเอง โดยไม่ตั้งคำถามกับ ความหมายของคำนิยามคำนี้มากนัก โดยแต่ละคนต่างก็เลือกใช้คำว่า “ไบ” ในต่างบริบทกันไป หวาน ใช้คำว่า ไบ ในกรณีที่ต้องการจะอธิบาย หรือสื่อสารกับคนอื่นว่าตนเองชอบได้ทั้งสองเพศ แต่ในเวลาที่เขาเป็นแฟนเป็นหอม หวานก็จะรู้สึกว่าเขาเองเป็น “ตี” “และไม่ปฏิเสธหากใครจะนิยามว่า หวานเป็น “ตี” และหวานก็จะไม่มอง หรือไม่คุยกับผู้ชายเลย เพื่อให้คู่ของหวานที่เป็นหอมสบายใจ เพราะหวานรู้ว่าหอมจะไม่ชอบผู้หญิงที่ชอบผู้ชายได้ด้วย แต่เมื่อยามที่เขาอยู่กับผู้ชาย หวานก็จะมองตัวเองว่าเป็น “ผู้หญิงธรรมดา” นอกจากนี้ในเรื่องเพศวิถีของหวาน แม้หวานจะบอกว่า หวานชอบได้ทั้งสองเพศ (ผู้ชาย และ หอม) แต่หวานก็เลือกจะมีเพศสัมพันธ์แค่กับหอมเท่านั้น โดยจะไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชาย เพราะไม่ต้องการจะเสี่ยงต่อการท้อง และเสี่ยงต่อการที่ผู้ชายที่มีผลเลือดต่างอาจจะได้รับเชื้อไวรัสจากหวาน ซึ่งหวานคงจะรู้สึกผิด หากเกิดกรณีเช่นนั้น ในกรณีของหวาน จะเห็นว่า หวานมีอัตลักษณ์ที่ไม่อยู่นิ่ง เปลี่ยนไปมาระหว่างการเป็นตี และผู้หญิงธรรมดา และแม้หวานจะนิยามตัวเองว่ามีอัตลักษณ์แบบไบ แต่หวานก็ดูจะไม่ค่อยเข้าใจ หรือรู้สึกคำว่า คำ ๆ นี้เป็นตัวตนของหวานมากนัก ทั้งนี้ถ้าดูจากพฤติกรรมทางเพศประกอบด้วย ก็จะเห็นว่า คำว่า “ไบ” ของหวาน เป็นการรับเอาคำว่า “ไบ” มาใช้ในแง่ของ การอธิบายอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ มากกว่าจะเป็นเพศวิถี เพราะหวานเองก็ไม่ได้คิดที่จะมีเช็กส์กับผู้ชาย

กรณีของปิ คล้ายกันกับหวานตรงที่ปิเคยมีแฟนทั้งเป็นผู้ชาย และหอม และปิรู้จักคำว่า “ไบ” (ปิใช้คำว่า “ไบโอ”) จากค่ายการเรียนรู้อะไรของเขาวัยรุ่นกับปลา ดังนั้นปิมาปิก็เลยเปลี่ยนมาใช้คำว่า “ไบโอ” แทนคำว่า “ผู้หญิง” โดยที่ปิเข้าใจว่า คำ ๆ นี้ หมายถึง คนที่รักได้ทุกเพศ คำว่า “ไบ” สำหรับปิ ดูจะถูกใช้ในแง่ของ “อัตลักษณ์ทางเพศภาวะ” มากกว่าจะเป็น “เพศวิถี” เช่นกัน เพราะที่ผ่านมามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายเท่านั้น และปิยังไม่กล้าที่จะมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง (ยกเว้นถ้ามีเพศสัมพันธ์กับหอม อาจเป็นไปได้) เพราะลึก ๆ ปิยังไม่ยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ปิบอกว่าถ้าเทียบระหว่างผู้ชาย กับหอมแล้ว ตอนนีชอบผู้ชายมากกว่า

ในกลุ่มที่ 2 ผู้หญิงที่เคยแต่งงาน มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย และใช้ชีวิตร่วมกับผู้ชายมาก่อนที่จะมาอยู่กับหอม หรือมีแฟนเป็นผู้หญิง หรือ คู่ผู้หญิงที่เป็น “โบ” ในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยคนที่รู้จัก เข้าใจความหมายของคำว่า “โบ” ในแง่ของอัตลักษณ์ทางเพศ (gender & sexual identity) และใช้คำว่า “โบ” ในการนิยามตนเอง ได้แก่ หญิง และเมย์ กับคนที่ไม่รู้จักรักคำว่า “โบ” และไม่ได้นิยามตัวเองว่าเป็น “โบ” คือ ดัน และเบิร์ด แต่ทั้งสองคนมีเพศวิถีแบบรักสองเพศ (sexuality) โดยเบิร์ดนิยามตนเองว่าเป็น “ผู้หญิง” แม้ปัจจุบันเบิร์ดจะมีแฟนเป็น “ผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นผู้ชาย” แต่เบิร์ดก็ยังชอบผู้ชายได้ และชอบการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ส่วนในกรณีของดัน การที่ดันทำงานเป็นพนักงานบริการ ซึ่งต้องมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย และดันยังสามารถที่จะชอบผู้ชายได้ ขณะที่ดันมีแฟนเป็น “ผู้หญิงที่ไม่ได้นิยามตัวเองว่าเป็นหอม แต่มีบทบาททางเพศภาวะ และเพศวิถีแบบผู้ชาย ดัน นิยามตัวเองและแฟนว่าเป็น “เลสเบี้ยน” (สะกดตามการออกเสียงของดัน) แต่คำว่า “เลสเบี้ยน” ของดันในที่นี้ หมายถึง ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายก็ได กับผู้หญิงก็ได้ ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่ตรงกับ ความหมายของคำว่า “เลสเบี้ยน” (lesbian) โดยทั่วไปที่หมายถึง ผู้หญิงที่รัก และ/หรือ มีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิง คำว่า “เลสเบี้ยน” ในความหมายของดัน น่าจะตรงกับคำว่า “โบ” ในแง่ของ เพศวิถีมากกว่า เนื่องจากดันแฟนของดัน ซึ่งดันมองว่า เป็น “เลสเบี้ยน” เหมือนกัน มีเพศภาวะ และอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ (gender identity) เป็นผู้หญิง ขณะที่ดัน อัตลักษณ์ทางเพศวิถี (sexual identity) แบบผู้หญิงรักเพศเดียวกัน แต่มี เพศวิถีที่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ทั้งกับผู้ชาย และผู้หญิง (bisexuality)

ในกรณีของหญิงและเมย์ ทั้งสองคนใช้คำว่า “โบ” ในการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง (gender & sexual identity) โดยเฉพาะในเวลาที่ต้องการจะสื่อสารกับคนอื่นให้ตระหนักถึงความมีตัวตน และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่มีอัตลักษณ์แบบรักสองเพศที่ไม่มีพื้นที่ในสังคม โดยเมย์เลือกใช้คำว่า “โบ” ในการนิยามตัวตน ในพื้นที่การเคลื่อนไหวทางสังคมด้านสิทธิของหญิงรักหญิง ชายรักชาย และกะเทย หากมองพื้นที่ดังกล่าวเมย์กล่าวว่าตนเองไม่ต้องถกเถียงนิยามตัวเองด้วยอัตลักษณ์ใด ๆ

สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมการสนทนา 4 คน (ไม่รวม หญิง กับเมย์) มีเพียง 1 คนที่นิยามตัวเองด้วยคำว่า “โบ” (อ้อ) หากคำว่า “โบ” ของเธอในที่นี้ หมายถึง เพศวิถี หรืออัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่ได้จำกัดว่า อยู่แค่การรัก 2 เพศ คือผู้หญิง และผู้ชายเท่านั้น แต่หมายถึง บุคคลที่สามารถจะรักเพศใด ๆ ก็ได้ ส่วนอีก 3 คนที่เหลือ ปฏิเสธที่จะนิยามตนเองด้วยคำว่า “โบ” เนื่องจากมองว่าเพศวิถี หรือ อัตลักษณ์ทางเพศแบบ “โบ” หมายถึงบุคคลที่รักได้แค่ 2 เพศเท่านั้น ในขณะที่พวกเขาเองมีเพศวิถีแบบรักได้หมดทุกเพศ

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงแต่ละคนรู้จัก เข้าใจ และตีความความหมายของคำว่าโบแตกต่างกันไปซึ่งส่งผลถึงการรับเอาคำ ๆ นี้มาใช้กับการนิยามอัตลักษณ์ของตนเอง

ผู้หญิงที่อายุน้อย ยังอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน และมีพื้นฐานการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมชนบท และสังคมชนเผ่า ซึ่งไม่ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมในเรื่องสิทธิของหญิงรักหญิง รวมถึงไม่คุ้นเคยกับการใช้คำในภาษาอังกฤษ อย่างหวาน และ บี แม้ทั้งคู่จะเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัย อย่าง อินเทอร์เน็ต หรือเฟซบุ๊ก และมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องเพศจากการเข้าค่ายที่จัดโดยนักกิจกรรมที่ทำงานด้านนี้ ซึ่งก็ทำให้พวก

เธอมีโอกาสได้รู้จักกับคำใหม่ ๆ และนำไปใช้ในการนิยามตนเองด้วยความเข้าใจในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่เข้าใจความหมายของคำเหล่านั้นอย่างแท้จริง หรือไม่ได้ใส่ใจที่จะเข้าใจความหมายของคำที่ตัวเองใช้มากนัก พวกเธอไม่รู้ว่าคำว่า “โอบ” มีที่มาจากคำว่าอะไร สะกด หรือออกเสียงอย่างไร ในกรณีนี้พวกเธอรับเอาคำว่า “โอบ” มาใช้ในแง่ของ การนิยามอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ เพื่อสื่อสารให้ทุกคนรู้ว่า เธอไม่ได้ชอบคนแค่เพศเดียวกัน หรือเพศตรงข้ามเท่านั้น แต่ชอบได้ทั้งสองเพศ (หวาน ชอบหอม และผู้ชาย) หรือชอบได้ทุกเพศ (บี ชอบได้ทุกเพศ แต่ไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กับได้ทุกเพศ)

ผู้หญิงที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท จบการศึกษาระดับที่ไม่สูงมากนัก และไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มผู้หญิงหญิงมีความรู้ภาษาอังกฤษไม่มาก ไม่สนใจเข้าถึงการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่มากนัก อย่าง เบิร์ด และต้น ไม่รู้จักคำว่า “โอบ” แม้ว่า เบิร์ด กับต้น อาจจะมียุทธศาสตร์การเรียนรู้เรื่องเพศจากงานอาสาสมัครที่ทำงานอยู่ (เบิร์ดทำงานเป็นแกนนำผู้ติดเชื้อ ที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ ต้น เป็นอาสาสมัครในพื้นที่เป็นบางครั้งให้กับเอ็นจีโอที่ทำงานเพื่อสิทธิของพนักงานบริการ) แต่ทั้งคู่ก็ได้เรียนรู้เรื่องเพศแตกจากแง่มุมที่เกี่ยวกับสุขภาพเท่านั้น ทั้งเบิร์ด และต้น จึงไม่ได้รับเอาคำว่า “โอบ” มาใช้ในการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง โดยเบิร์ดนิยามตัวเองว่าเป็น ผู้หญิง ขณะที่ต้นนิยามตัวเองว่า เป็น “เลสเบี้ยน” แต่ในความหมายที่หมายถึง ผู้หญิงที่มีเพศวิถีแบบมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายได้ และกับผู้หญิงได้ และในกรณีของต้น ๆ ก็ยังคงชอบผู้ชายได้ สำหรับทั้งคู่ ถ้าจะใช้คำว่า “โอบ” มานิยามความเป็นตัวเอง ก็จะเป็นในแง่ของเพศวิถีแบบรักสองเพศมากกว่าจะเป็นอัตลักษณ์ทางเพศ

ผู้หญิงชนชั้นกลางที่มีการศึกษา สามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัย และมีความรู้ภาษาอังกฤษ และรู้จักคำว่า “โอบ” ในฐานะเป็นคำนิยามอัตลักษณ์ทางเพศ และเพศวิถี แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1.คนที่ปฏิเสธที่จะใช้คำว่า “โอบ” ในการนิยามตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศวิถี เนื่องจากรู้สึกคำว่า “โอบ” ว่าหมายถึงการมีเพศวิถี แบบรักสองเพศ คือชอบเพศเดียวกัน (ผู้หญิง) และชอบต่างเพศ (ผู้ชาย) หรือมีอัตลักษณ์เป็นผู้หญิงรักสองเพศ (ผู้หญิงที่รักผู้ชาย และผู้หญิงที่รักผู้หญิง) ซึ่งเพศวิถีของตนเองไม่ได้จำกัดอยู่ในกรอบเพียงแค่นั้น โดยพวกเธอมองว่าตนเองสามารถรักได้กับคนทุกเพศ (pansexual) หรือมีเพศวิถีที่สลับไหล แต่ยังไม่คำนึงถึงในภาษาไทยที่ระบุถึงการมีเพศวิถี หรือมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบนี้ (ในกรณีนี้มองว่าเพศวิถีของตนเองมีความสลับไหล พวกเธอไม่แน่ใจที่จะใช้คำว่า queer ในการนิยามตนเอง เพราะไม่เข้าใจความหมายของคำ ๆ นั้นมากนัก นอกจากนี้ ความชอบของพวกเธอยังรวมถึงไปถึงความชอบในลักษณะของการไม่ต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศ หรือ asexual ด้วย) คนที่มีแนวคิดลักษณะนี้ได้แก่ ปลา แมว และตึก

2.คนที่ใช้คำว่า “โอบ” ในการนิยามตนเอง ในแง่ของอัตลักษณ์ทางเพศวิถี รวมถึงอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ และเปิดเผยตนเองในฐานะ ผู้หญิงที่รักทั้งสองเพศ เพื่อสื่อสารให้สังคมได้มีความเข้าใจ และตระหนักถึงความตัวตนของผู้หญิงที่รักสองเพศซึ่งไม่มีพื้นที่การแสดงตัวตนอยู่ในสังคมโดยเลย ไม่ว่าจะเป็นสังคมของรักต่างเพศ หรือสังคมของผู้หญิงที่รักเพศเดียวกัน คนที่อยู่ในกลุ่มนี้ประกอบด้วย หนึ่งในและเมย์ โดยหนึ่งเปิดเผยความเป็น “โอบ” หรือเป็น “ผู้หญิงรักสองเพศ” ของเธอในทุก ๆ พื้นที่ ขณะที่เมย์ให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษกับการแสดงตัวตนความเป็น “ผู้หญิงรักสองเพศ” ในกลุ่มนักเคลื่อนไหวที่ทำงานในประเด็นเรื่องสิทธิของหญิงรักหญิง ชายรักชาย และกะเทย เพราะเธอต้องการที่จะได้รับการยอมรับ และได้รับความเข้าใจ

จากบุคคลที่ถูกกีดกันจากสังคมด้วยการมีเพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศนอกกรอบเหมือนกับมากกว่าคาดหวังว่าจะได้รับความเข้าใจจากสังคมกระแสหลักที่ใช้เพศวิถีแบบรักต่างเพศเป็นบรรทัดฐาน สำหรับหนึ่ง การใช้อัตลักษณ์ทางเพศแบบ “ไบ” เป็นเสมือนเครื่องมือทางการเมืองในการแสดงตัวตนเพื่อเรียกร้องสิทธิ ในขณะที่ในแง่ของความเป็นปัจเจก แม้บอกว่า เธอไม่ต้องการใช้อัตลักษณ์ใด ๆ มานิยามความเป็นตัวเธอเองเลย เพราะไม่ว่าจะใช้ อัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง ก็ล้วนแต่เป็นการตีกรอบ และจำกัดอิสรภาพตัวตนความเป็นมนุษย์ที่มีความหลากหลายที่เธอเชื่อตัวกันทั้งสิ้น

.....

จากจุดเริ่มต้นของการศึกษาเพื่อค้นหาความหมายของเพศวิถี และอัตลักษณ์แบบรักสองเพศของผู้หญิง ซึ่งไม่มีที่ทางอยู่ทั้งในสังคมรักต่างเพศ และสังคมของบุคคลรักเพศเดียวกัน จนมาสู่ข้อสรุปที่ว่า แม้ ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายอย่างสังคมไทย ที่เปิดพื้นที่ให้บุคคลที่มี อัตลักษณ์ และเพศวิถีที่แตกต่างจากเพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศกระแสหลักได้แสดงตัวตนมากขึ้น แต่ก็ยังมีเพศวิถี หรืออัตลักษณ์ทางเพศแบบอื่น ๆ อีก ที่ไม่ถูกมองเห็นรวมทั้งถูกกดทับจากเพศวิถี และ อัตลักษณ์ทางเพศนอกกรอบด้วยตัวเองอีก

การศึกษาเรื่องเพศวิถีแบบรักสองเพศของผู้หญิง หรืออัตลักษณ์แบบรักสองเพศของผู้หญิง เป็นสิ่งที่ยืนยันให้เห็นในอีกครั้งหนึ่งว่า สังคมไทยมีระบบคิดในเรื่องเพศที่แตกต่างไปจากสังคมตะวันตก ทั้งในแง่ของการตระหนักถึงความมีอยู่ของเพศภาวะ กะเทย ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ ระบบการจำแนกเพศที่แบ่งเพศภาวะออกเป็น 3 เพศ และในแง่ของการมองเห็นพฤติกรรมทางเพศระหว่างคนเพศเดียวกันนั้นมีค่าเท่าเทียมกับที่ผู้ชาย ซึ่งในกรณีของ เพศวิถีแบบรักสองเพศ แม้จะไม่มีคำเรียกโดยตรง แต่ปรากฏการณ์การมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนเพศเดียวกันที่เกิดขึ้นกับผู้ชาย และผู้หญิงที่ในอีกด้านหนึ่งยังคงต้องทำหน้าที่เป็น “เมีย” เป็น “ผัว” ก็แสดงให้เห็นว่า เพศวิถีแบบรักสองเพศในสังคมไทยนั้นดำรงอยู่มาช้านาน ไม่น้อยไปกว่าเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน นอกจากนี้พฤติกรรมการมีเพศวิถีแบบรักสองเพศที่มีอยู่ แต่ไม่แสดงตัวตนอย่างชัดเจน ยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า การที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับการจัดแบ่งประเภทของเพศโดยเน้นไปที่เรื่องของเพศภาวะ (gender) มากกว่าเพศวิถี (sexuality) และมีระบบเพศภาวะแบบแบ่งเป็น 3 ทำให้การนำเอามุมมองในเรื่องเพศวิถี หรืออัตลักษณ์ทางเพศแบบรักสองเพศ (ซึ่งเป็นแนวคิดของการจัดประเภทวิถีทางเพศแบบตะวันตก ที่มีมุมมองในการจัดระเบียบสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งในเรื่องเพศ แบบแบ่งเป็น 2 ชั่วตรงข้าม) มาใช้อธิบายระบบความเป็นเพศในสังคมไทย เป็นเรื่องยาก และซับซ้อน ทั้งในแง่ของการศึกษาวิจัย และในแง่ของบุคคลที่พยายามจะรับเอาความหมายแบบตะวันตกมานิยามความเป็นตัวตนทางเพศของตนเอง (แต่ก็พบว่าวิธีคิดในเรื่องเพศของตนเอง กับแนวคิดในเรื่องเพศแบบตะวันตกไม่ไปด้วยกัน) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ก็คือ การที่ผู้หญิงชนชั้นกลางที่มีการศึกษาหลายคนมีคำถามกับความเป็นเพศวิถี หรืออัตลักษณ์ทางเพศแบบรักสองเพศว่า หมายถึงการได้เฉพาะสองเพศ คือ ชาย กับ หญิงเท่านั้นใช่หรือไม่ แล้วถ้าบุคคลที่รักได้ไม่เต็มอัตลักษณ์ทางเพศเป็นชาย กับ หญิง จะยังถือว่าเป็นการรักสองเพศไหม คำถามเหล่านี้ในเวลาเดียวกันมีนัยที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พวกเขาไม่ได้มองว่าอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย ไม่ได้มีแค่ 2 อัตลักษณ์เท่านั้น หากยังมีอัตลักษณ์อื่น ๆ อีกมากมาย เช่น หอม ดี กะเทย เกย์ หญิงรักหญิง ซึ่งบางอัตลักษณ์ในสังคมตะวันตกอาจเป็นอัตลักษณ์ทางเพศวิถี หรือเป็นเพศวิถี ในขณะที่สังคมไทยมองว่าเป็นอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ การที่มองว่าอัตลักษณ์ทางเพศมีมากกว่า 2 อัตลักษณ์ส่งผลให้ผู้หญิงบางคนปฏิเสธที่จะนิยามตนเองด้วยคำว่า “ไบเซ็กชวล” หรือใช้คำว่า “ผู้หญิงที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแบบรักสองเพศ” เพราะเธอมองว่าอัตลักษณ์

ทางเพศมีมากกว่า 2 และตนเองสามารถมีความรักกับคนที่มิใช่สัญลักษณ์ทางเพศแบบใดก็ได้ ขณะเดียวกันก็ยิ่งอธิบายอีกด้วยว่า “เรื่องเพศ” (หมายถึง เพศภาวะ และเพศวิถี สัญลักษณ์ทางเพศ) ไม่ใช่เรื่องที่สำคัญสำหรับพวกเขาเท่า กับ เรื่องของจิตใจ ลักษณะนิสัย และความผูกพันทางอารมณ์ความรู้สึกด้านอื่น ๆ

ปรากฏการณ์ความสับสน และซับซ้อนในการรับเอาแนวคิดเรื่องเพศแบบตะวันตก มานิยามตนเองอย่างต่างออกไปในกรณีของผู้หญิงที่ไม่ได้มีความเข้าใจในคำศัพท์ภาษาอังกฤษ หรือมีโอกาสดูเรียนรูเกี่ยวกับระบบคิดเรื่องการจัดประเภทในเรื่องเพศ ออกเป็นเพศภาวะ เพศวิถี หรือสัญลักษณ์ทางเพศ มากนัก ในขณะที่เพศวิถีของพวกเขามีความซับซ้อน และสับสน ไม่แตกต่างจากเพศวิถีของผู้หญิงชนชั้นกลางที่มีการศึกษา หากเธอกลับไม่มีปัญหาวางจะต้องนิยามตนเองให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศแบบต่าง ๆ แต่อย่างใด พวกเขาจะมีวิธีคิด และมีคำที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องเพศของตนเอง ในแบบที่เป็นของตัวเอง (ซึ่งดูเหมือนจะไม่สับสน) อัตลักษณ์ทางเพศของพวกเขาเน้นไปภายใต้การให้ความสำคัญกับการแบ่ง อัตลักษณ์ทางเพศภาวะอย่างง่าย ๆ ในความเป็นชาย และความเป็นหญิง กล่าวคือ การรักสองเพศของพวกเขา ก็คือ การมีคู่ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศภาวะแบบตรงข้าม (คือ มีอัตลักษณ์ทางเพศภาวะเป็นชาย หรือ เป็นผู้ชาย และทอม) คู่มีบทบาททางเพศเป็นฝ่ายรุก และตนเองมีบทบาททางเพศเป็นฝ่ายรับ สิ่งนี้อาจจะแตกต่างไปจากการใช้ชีวิตคู่ หรือมีความสัมพันธ์กับคู่เป็นผู้ชาย คือ คู่ที่เป็นทอมจะช่วยเหลือขอยานในบ้าน มากกว่าผู้ชาย และไม่ได้ผูกขาดอำนาจในการเป็นผู้นำในความสัมพันธ์อยู่ฝ่ายเดียว

ความซับซ้อน และไม่สอดคล้อง ในเรื่องการรับเอาแนวคิดเรื่องเพศวิถีแบบรักต่างเพศของตะวันตกมาใช้อธิบายอัตลักษณ์ทางเพศ และระบบคิดในเรื่องเพศแบบไทย ยังสะท้อนให้เห็นจากการที่วาทกรรมทางการแพทย์และจิตวิทยาแบบตะวันตกส่งผลกระทบต่อเพศวิถีแบบรักสองเพศของผู้หญิง แตกต่างไปจากเพศวิถีแบบรักสองเพศของผู้ชาย หรือเพศวิถีแบบผู้หญิงรักเพศเดียวกัน โดยผู้หญิงที่รักเพศเดียวกัน

หรือผู้ชายที่รักสองเพศจะถูกมองในแง่ลบมากกว่าผู้หญิงที่รักสองเพศ หรือมีเพศวิถีแบบรักสองเพศ แม้ว่าทั้งหมดจะถูกจัดให้เป็นเพศวิถีที่เบี่ยงเบน หรือผิดปกติตามแนวทางวิชาการทางด้านจิตวิทยาแบบเก่าก็ตาม (การรักสองเพศถูกมองว่าเป็นประเภทหนึ่งของรักร่วมเพศ ซึ่งเป็นความผิดปกติ ความเบี่ยงเบนทางเพศ) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญกับเพศวิถีของผู้หญิง เท่ากับ เพศวิถีของผู้ชาย

การออกนอกกรอบในเรื่องเพศของผู้หญิง ในกรณีของผู้หญิงที่สามารถมีความสัมพันธ์ และมีเพศสัมพันธ์ได้กับทั้งชายและหญิง ถูกมองว่าเป็นร้ายแรงเท่ากับการที่ผู้ชายมีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการมีความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันของผู้หญิงถูกเปรียบเทียบกับเป็นภาวะชั่วคราว ที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงกลับไปสู่ความเป็นปกติ หรือการเป็นผู้หญิงรักต่างเพศได้ และไม่ถูกมองว่าเป็น “ผู้แพร่เชื้อเอชไอวี” เหมือนผู้ชายที่เป็น “โบล” เพราะผู้หญิงถูกควบคุมเรื่องเพศให้อยู่แต่ในอาณาบริเวณของครอบครัวอย่างเคร่งครัดมากกว่าผู้ชายที่มีอิสระทางเพศในพื้นที่สาธารณะมากกว่า

อย่างไรก็ตามนี่ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงที่รักสองเพศจะไม่ถูกตีตรา หรือถูกประณามจากสังคม ในการเป็นผู้หญิงนอกกรอบแต่อย่างใด โดยในขณะที่ผู้หญิงที่รักเพศเดียวกันถูกสังคมประทับตราว่าเป็นผู้มีความผิดปกติและเบี่ยงเบนทางเพศ ผู้หญิงที่รักสองเพศ หรือมีเพศวิถีแบบรักสองเพศ ไม่เพียงถูกตัดสินจากมุมมองของสังคมเพศวิถีกระแสหลักว่าเป็น ผู้หญิงที่เบี่ยงเบน (เช่นเดียวกับผู้หญิงที่รักเพศเดียวกัน) ในเวลาที่พวกเขามิได้เป็นผู้หญิงเท่านั้น หากยังถูกมองจากสังคมของผู้หญิงรัก

เพศเดียวกันด้วยว่า เป็นผู้หญิงที่เจ้าชู้ มีมาก ไม่จริงใจ ไม่รู้จักตัวเอง โดยอาทกรรมที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงที่มีเพศวิถีแบบ
รักสองเพศมากที่สุด ดูจะเป็นอาทกรรมเรื่องของการเจ้าชู้หลายใจ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายที่รักสองเพศแล้ว ผู้หญิงที่รัก
สองเพศจะถูกประเมินในเรื่องนี้ร้ายแรงมากกว่า ทำให้ผู้หญิงบางคนปฏิเสธที่จะนิยามตนเองว่าเป็น “โບ” เพื่อหลีกเลี่ยง
การถูกมองว่าเป็นผู้หญิง “เจ้าชู้” และตอบโต้ด้วยคำอธิบายว่า “การรักสองเพศ ไม่ได้แปลว่า ต้องรักทั้งสองเพศ หรือมีแฟน
สองคนในเวลาเดียวกัน” ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้หญิงจะออกนอกกรอบในเรื่องเพศวิถีที่รักได้สองเพศ แต่ก็ยังติด
อยู่ในอาทกรรมเรื่องเพศที่ให้ความสำคัญกับความรักแบบโรแมนติค ที่มองเรื่องการมีคู่หลายคนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และให้
คุณค่ากับการมีคู่ หรือข้อขัดแย้งกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเดียวในแต่ละช่วงเวลา (serial monogamy) ไม่
ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบใดก็ตาม ที่น่าสนใจก็คือ แม้ผู้หญิงจะให้คุณค่ากับเรื่องการมีคู่ และข้อขัดแย้งต่อผู้
คนเดียว หากในยามที่พวกเขากำลังอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์ซ้อนระหว่างคนสองคน (และสองอัตลักษณ์ทางเพศ) ผู้หญิงแต่
ละคนต่างก็มีมุมมองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และเลือกใช้กระบวนการจัดการความสัมพันธ์ซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่างคู่รักที่เป็นเพศ
เดียวกัน และคู่รักต่างเพศด้วยวิธีที่แตกต่างกันไป ผู้หญิงบางคน (บี) พึงพอใจที่จะมีความสัมพันธ์ซ้อน โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับ
เรื่องเพศวิถี หรืออัตลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงรักสองเพศ ผู้หญิงบางคน (หนึ่ง) ใช้วิธีเปิดเผยความสัมพันธ์ซ้อนให้กับคู่ของ
เธอทั้งสองฝ่ายได้รับรู้ และเสนอการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทั้ง 3 คน เป็นทางออก แม้ว่าจะไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้หญิงบางคน (เมย์)
เลือกที่จะไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะคนรักกับใครเลย ไม่ว่าจะเป็นสามี หรือแฟนที่เป็นผู้หญิง แต่ยังคงความสัมพันธ์ในฐานะ
เพื่อนร่วมชีวิต และรับผิดชอบต่อการครอบครัวยุติธรรม และบทบาทของความเป็น “แม่ของลูก” อยู่

ในการศึกษาเรื่องราวของเพศวิถีแบบรักสองเพศของผู้หญิงครั้งนี้ แม้ผู้วิจัยจะตั้งใจหวังวิจัยเพื่อหาคำตอบในเชิงตัดสิน
ว่า การรักสองเพศของผู้หญิง เป็น เพศวิถี หรืออัตลักษณ์ทางเพศกันแน่ แต่สิ่งที่ได้ค้นพบก็คือ การรักสองเพศของผู้หญิง เป็น
ทั้ง เพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศ พอๆ กับที่ ไม่ได้เป็นทั้งสองอย่าง ขึ้นอยู่กับการรับเอาความรู้ในเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และ
คำเรียกอัตลักษณ์ทางเพศในภาษาอังกฤษ ที่ผู้หญิงแต่ละคน ซึ่งมาจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายจะตีความ
และเชื่อมโยงตัวเองกับคำ รวมทั้งแนวคิด และองค์ความรู้ที่มาร่วมกับความหมายของคำๆ นั้นอย่างไร โดยจากงานศึกษาวิจัย
นี้ พบว่า ผู้หญิงที่นิยามตัวเองด้วยอัตลักษณ์ทางเพศภาวะแบบ “โບ” มีทั้งผู้หญิงที่ไม่เข้าใจ หรือไม่สนใจความหมายของคำ
ว่า “โບ” มากนัก และผู้หญิงที่มีการศึกษา และเข้าใจความหมายของคำว่า “โບ” ตามการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศวิถี แบบ
ตะวันตก เป็นอย่างดี ขณะที่ ผู้หญิงที่ไม่ได้นิยามตัวเองด้วยอัตลักษณ์ทางเพศแบบ “โບ” มีทั้งผู้หญิงที่รับรู้ และเข้าใจ
ความหมายของคำว่า “โບ” ในแง่ของการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศแบบตะวันตก แต่ปฏิเสธที่จะนิยามตนเองด้วยคำๆ นี้ และ
ผู้หญิงที่ไม่รู้จักคำ และความหมายของคำว่า “โບ” ตามการนิยามอัตลักษณ์ทางเพศแบบตะวันตก แต่ในชีวิตจริงเธอก็กลับมีเพ
ศววิถีแบบรักสองเพศ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าการนำเอาอาทกรรม และวิธีคิดในการจัดประเภทเรื่องเพศ
แบบตะวันตกมาใช้อธิบายระบบความคิดความเชื่อเรื่องเพศแบบไทย เป็นสิ่งที่ยาก เพราะสังคมไทยมีระบบเพศที่ให้คุณค่ากับ
“เพศภาวะ” เป็นหลัก และแบ่งเพศภาวะออกเป็น 3 เพศ ซึ่งต่อมาจึงได้แตกออกเป็นอัตลักษณ์ทางเพศแบบอื่น ๆ อีกมาก
ในขณะที่สังคมตะวันตกให้ความสำคัญกับเรื่องของ “เพศวิถี” และมองเห็นวิถีทางเพศแค่ 2 ขั้วตรงข้าม คือรักเพศเดียวกัน
กับรักต่างเพศ เท่านั้น

แนวคิดในเรื่องเพทวิธีแบบรักสองเพศโดยแนวคิดแบบตะวันตกเอง ก็มีความซับซ้อน และยุ่งยากในตัวเองอยู่แล้ว ระหว่างการมองว่ามนุษย์ทุกคนมีลักษณะของความเป็น“เพทวิธีแบบรักสองเพศ”อยู่ในตัวเองตามธรรมชาติ หรือเพทวิธีแบบรักสองเพศนั้นไม่มีอยู่จริง หากเป็นเพียงสภาวะชั่วคราวของการเปลี่ยนผ่านตัวตนจากการมีเพทวิธีแบบหนึ่ง ไปสู่เพทวิธีอีกแบบหนึ่ง เช่น เปลี่ยนจากรักต่างเพศ ไปสู่การเป็นบุคคลที่มีเพทวิธีแบบรักเพศเดียวกัน หรือเปลี่ยนจากการเป็นบุคคลที่มีเพทวิธีแบบรักเพศเดียวกัน ไปสู่การเป็นบุคคลที่มีเพทวิธีแบบรักต่างเพศ

ด้วยเหตุนี้เมื่อนำเอาวิธีคิดที่ซับซ้อนในเรื่องการมีเพทวิธีแบบรักสองเพศ มาอธิบายสิ่งที่มีระบบความคิดเรื่องเพศที่แตกต่างออกไปด้วยการให้ความสำคัญกับเรื่องของเพศภาวะที่ซับซ้อน และจำแนก อ้อ ตัลลักษณ์ทางเพศตามเพศภาวะ ซึ่งทำให้เกิดนิยามใหม่สำหรับอัตลักษณ์ทางเพศที่มากมายหลากหลาย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่จะพบว่า คำตอบของการรักสองเพศในผู้หญิง ไม่มีมีอยู่เพียงแต่คำตอบเดียว ระหว่างการตัดสินใจว่าการรักสองเพศ เป็นเพทวิธี หรือเป็นอัตลักษณ์ทางเพศ หากสิ่งที่สำคัญกว่า คือการตีความเห็นว่า เพทวิธีแบบรักสองเพศเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ควบคู่กับเพทวิธีแบบรักเพศเดียวกัน ในสังคมไทยมาช้านานแล้ว และเป็นปรากฏการณ์ที่ในพบได้ในทุกบริบทสังคมและวัฒนธรรม ทุกรุ่นทุกวัย ทุกสถานะ และทุกรูปแบบของการใช้ชีวิต แม้ว่าเรื่องเพศของผู้หญิงจะถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอดก็ตาม นอกจากนี้ผู้หญิงที่มีเพทวิธีแบบรักสองเพศ หรือการมีอัตลักษณ์แบบรักสองเพศของผู้หญิง ยังไม่ม่นม่ง และมีคำอธิบายต่อเพทวิธี หรืออัตลักษณ์ทางเพศของตนเองอย่างแตกต่างหลากหลาย ซึ่งส่งผลต่อการเลือกที่จะรับหรือไม่รับเอาค่านิยม“อัตลักษณ์แบบรักสองเพศ”มาใช้ อธิบายความเป็นตัวตนทางเพศของตนเองที่แตกต่างกันไปในแต่ละคนด้วย

สำหรับผู้วิจัยการศึกษาเรื่องการรักสองเพศในผู้หญิงในสังคมไทย แม้จะเป็นความพยายามที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนักในการนำเอาแนวคิดเรื่องเพศจากตะวันตกมาใช้อธิบายระบบคิดเรื่องเพศ และ อัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย แต่ก็เป็นการเปิดประเด็นใหม่ ๆ ให้กับการค้นหาคำตอบต่อไป เช่นในเรื่องการรักสองเพศของผู้หญิง กับความสัมพันธ์ทางเพศ หรือการปฏิเสธอัตลักษณ์ทางเพศ แบบแนวคิดเรื่อง เควียร์ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ได้รับจากการทำวิจัยในครั้งนี้ สำหรับผู้วิจัย จึงเป็นการได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิต อารมณ์ความรู้สึก และมุมมองความคิด ของผู้หญิงที่มีเพทวิธีนอกกรอบ ที่ตัวตนของพวกเธอไม่เคยเป็นที่ปรากฏ เรื่องราวความเจ็บปวดของพวกเธอเป็นสิ่งที่ไม่เคยถูกได้ยิน หรือถูกมองเห็น ไม่ว่าจะเป็นสังคมรักต่างเพศ หรือรักเพศเดียวกัน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วผู้วิจัยหวังว่างานศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้สังคมได้เข้าใจความรู้สึกของผู้หญิงที่มีเพทวิธีแบบรักสองเพศมากขึ้น พร้อม ๆ กับชวนให้ผู้หญิงอีกหลายคน ๆ ได้ค้นหาและทำความเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองที่ต่อเพศเดียวกัน โดยก้าวข้ามพ้นมายาคติในเรื่องเพศที่สังคมบอกว่าผิดปดผิดตามศีลธรรมและยอมรับตัวเองว่า ไม่ว่าใครก็สามารถที่จะมีความรักทั้งกับเพศเดียวกัน และ/หรือกับเพศตรงข้ามได้ ไม่ว่ามันจะถูกนิยามว่าเป็นเพทวิธี หรืออัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกเรียกด้วยชื่ออะไรก็ตาม